

אישיותם של הרב קוק והרב הנזיר

הרב יצחק שילת

העקרון המרכזי בתפיסת העולם של הרב קוק הוא 'הקודש הכללי', ומשמעו הוא שכל המציאות קשורה לקדוש ברוך הוא. מדובר בחידוש, מפני שניתן להבין את היחס בין הקדוש ברוך הוא בשני דרכים.

הדרך הראשונה היא שהבורא הוא חיצוני לבריאה. הבריאה אינה מהווה את התגלמותו של הבורא, כשם ששולחן אינו מהווה את אופיו של הנגר. נגר פשוט יכול ליצור סטנדר לספרים גם בלי לקרא אף ספר אחד - אין כאן שום דבר מהותי הקושר את היצירה ליוצר. על פי התפיסה השנייה הבריאה איננה חיצונית לבורא, אלא הבריאה מלאה ברוח אלוקים, בדבר ה'. "לְעוֹלָם ה' דְּבַרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם" [נתהלים קיט, פט] - הבעל שם טוב הסביר שדבר ה', הציווי של קיום השמים, קיים בשמים, ובלעדיו אין לשמים קיום. היצירה אינה קיימת בפני עצמה, ללא היוצר. האלוקות מחיה את הבריה כל הזמן, שרויה בתוכה.

הרב צבי יהודה רצה להדגיש פן אחר בתורת הרב קוק. פן זה הוא הדרגות שבמציאות - יש קודש ויש חול, יש ארץ ישראל ויש חוץ לארץ, יש עם ישראל ויש אומות העולם. זאת היתה עיקר עבודתו של הרב צבי יהודה, ועל כן הוא עסק לרוב בעם ישראל ובארץ ישראל. הוא אף הזכיר דברים אלו במפורש והסביר שהוא מדגיש דברים אלו מפני שכאשר לומדים על הקודש הכללי והאחדות הכוללת, כשעוסקים בכלליות הרחבה ביותר, עלול להיווצר רושם מוטעה לגבי מהותם של ישראל ושל התגלות הקדושה במציאות.

הרב קוק נתפס כאישיות כללית לא רק בקשר לעם ישראל כולו, על כל זרמיו - מגדולי הצדיקים עד לאחרון האפיקורסים, אלא גם כבעל נפש רחבה עולמית ויכולת תקשור עם העולם הרחב ועם המציאות כולה (בעלי חיים, הצומח, הדומם). באופן מיוחד הוא היה מודע גם לאישיות הפרטית. בדור שלנו נוצרה נטיה לאינדיבידואליזם, לפרטיות. יש צורך למרוד בקולקטיב, בשייכות לעם, לכלל, למסגרת. הרב מדגיש שאין אמת מוחלטת בצד אחד - לכל רעיון באנושות יש מקום. כולם יכולים להיחשב נכונים, אם תופסים אותם בפרופורציה הנכונה ובגילוי של האלוקות. אין מחשבה שאינה הגיונית, אחרת לא היו אפילו שניים שיסכימו לגביה. לכל דבר יש מקום - לא במובן של ניפוץ והרס כל הערכים האחרים, אלא כנקודת אמת.

זאת הסיבה שהרב עסק גם בכלליות וגם באני העצמי של האדם היחיד - שיכיר את עצמו, יקשיב לעצמו, יבין מה צלם אלוקים שבו דורש ממנו. זאת גם הסיבה לכך שהרב מדגיש ש"שוב האדם אל עצמו" [אורות התשובה טו, י], הפרט הוא זה שעושה תשובה, שמתקן את העולם - רק מתוך התבוננות אישית יגיע תיקון העולם. אין סתירה בין תיקון העולם ובין ההגשמה העצמית והפרטית. רק באמצעות כוחותיו, נפשו, התעלותו והתפתחותו יוכל לתקן את העם, את החברה ואת העולם כולו.

גישה זאת אנחנו מוצאים אצל הרב הנזיר, שלמד בגיל צעיר בישיבה, ולאחר מכן חיפש הרחבה ועוד ידע, והלך ולמד בשתי אוניברסיטאות. הוא היה בשלב של דוקטורט כששמע שהרב קוק הגיע לשוויץ (הרב קוק היה נתין רוסי, ולכן היה צריך לעזוב את גרמניה כשהמלחמה פרצה).

לימודי הפילוסופיה לא סיפקו את צמאנו של רבי דוד, שמתחילה היה בחור ישיבה ולאחר מכן עבר מלימוד התורה ללימודים כלליים ופילוסופיה. הרב קוק היה אז רבה של יפו, וטרם התפרסמו בשמו כתבים, אך למרות זאת הרב הנזיר חש שיש כאן אישיות חשובה. הנזיר, שהיה שקוע בעולם רוחני ובקדושה, טבל בנהר ולאחר מכן, מצוייד בשערי קדושה, הלך להפגש עם הרב קוק ועם הרב צבי יהודה שהיה עמו. לאחר שקימו שיחה, התארח שם הרב הנזיר והלך לישון. כל הלילה הוא התהפך על משכבו, ולפנות בוקר הוא שמע את הרב קוק קורא את עקידת יצחק ואת הקורבנות בשירה לפני לכתו לתפילה.

ידוע שהרב קוק לא היה מוזיקאלי, אך כשהרב הנזיר שמע אותו קורא את העקידה הוא הרגיש שהוא הופך לאדם אחר. כעבור כמה שנים, כשהרב קוק עלה לארץ, הרב הנזיר עלה בעקבותיו וישב ללמוד בבית כנסת בקרבת הרב. הוא כתב שהוא מתבטל כולו לרב קוק, כמו עבד של הרב, בזמן שהרב קוק נתן לו את כתביו ואת הרשות לערוך אותם. מאידך, באותם ימים עצמם הוא כותב שיש לו פנימיות משל עצמו וחידוש אמיתי (שחלקו נכתב בספרו "קול הנבואה"). יש כאן מעין סתירה פנימית - יחוד משל עצמו מחד והתבטלות גמורה לרב מאידך.